IL-MADONNA TAN-NIĊĊA

Lieni kienet tifla tar-raħal, iltima minn missierha u trabbiet fil-qasam tal-barba tagħha; fuq ruħha, u bieżla, f'żgħuritha, hi kienet tħobb tmidd idejha u tgħin ruħha mill-aħjar li tista': minn fil-għodu sa fil-għaxija riġlejha dejjem sejjrin, daqqa tagħlef it-tjur, oħra tisqi l-baqra, issa toħroġ xi erba' nagħġiet jirgħaw fix-xagħri ta' fuq il-għaqba u xi drabi tmur tgħasses xi żewġ qżieqeż huma u jgħawwru u jistaħmu fit-tajn tal-wied.

Dik it-tifla ma kenitx taqta' qalbha mix-xogħol u l-għajja qatt ma għamel biha; f'kull żmien tas-sena kienet issib x'tagħmel: fis-sajf kienet tnaqqi fir-raba' jew tidres jew idderri fuq l-andar, jew tqaddet it-tadam u t-tin fuq il-bejt; fil-ljieli twal tax-xitwa kienet tishar ma' niesha huma u jaħalġu u jqasstu r-ruzarju fil-waqt li r-riħ jonfoħ barra l-għorfa u x-xita ċċaqċaq fuq it-twieqi u l-beraq ileħħ waħda f'waħda u r-ragħad ikarwat qawwi; iżda Lieni kienet issib l-oħla hena tagħha fir-rebbiegħa, meta l-ħol-qien donnu jqum minn-ngħasa twila u jissaħħar fi tferfira ta' ħajja u ta' ġmiel: ir-raba jitgħatta b'kisja ta' ħdura mżewwqa bil-ward u qalb il-fwieħa u l-inwar dik it-tfajla godlija kienet tħoss il-qalb tagħha tħabbat f'għaxqa ta' ħlewwa u ta' faraġ.

F'salib it-toroq, ftit bogħod mir-razzett tal-barba ta' Lieni, kien hemm niċċa tal-ġebel bi xbiha tal-Madonna ġewwa fiha. Dik in-niċċa mibnija mingħajr reqqa ta' sengħa fuq ħajt tas-sejjieħ, ma kinetx imżejjna bi tlellix jew b'tinqix żejjed, iżda ġewwa fiha kien hemm statwa tal-Madonna bil-Bambin li tiġbed il-qlub ta' dawk kollha li jħarsu lejha. Dik ix-xbiha tal-Madonna kienet tidher li kienet maħduma minn id li, għalkemm ftit im-ħarrġa fis-sengħa, kienet imqanqla minn ħrara ta' l-aqwa qima u mħabba; il-kisra ħelwa ta' għajnejn dik l-Omm u t-tbissima ferriħija fuq xuftejn Binha kienu jnisslu għaxqa ta' barka u ta' sliem fuq il-bdiewa li kull meta jgħaddu minn hemmhekk kienu jikxfu rashom u jgħidu *Sliema*; u fl-aqwa tas-sajf, meta x-xemx tkun tisreġ fuq dawk l-inħawi u fil-qieraħ tax-xitwa waqt li l-bard ilanġas u x-xita tinżel bil-qliel, dik il-ħarsa li ssaħħar u dik it-tbissima tal-ġenna qatt ma naqsu li sabbru l-dawk ulied ir-raba' u għamlulhom il-ħila biex ma jaqtgħux qalbhom fil-ħidma jiebsa ta' kulljum.

Minn ċkunitha, Lieni ħasset ġibda qawwija lejn dik il-Madonna bil-Bambin, ġibda li maż-żmien tkattret u sseddqet f'imħabba kbira; kull jum hija kienet tersaq lejn dik in niċċa u, miġbura fiha nfisha, tiftaħ qalbha ma' dik l-Omm tal-Ħniena; fil-

hena u ħid-dwejjaq, fin-niket u fil-ferħ dik it-tfajla ħorra kienet tfittex dik l-Omm ta' kull Mogħdrija biex taqsam magħha dak kollu li kienet tħoss f'qalbha. Kull fil-għodu Lieni kienet drat tiġbor ħodon ward, tqassmu fi kwies tal-fuħħar u żżejjen bihom dik in-niċċa, imbagħad kull fil-għaxija kienet ukoll tieħu ħsieb tixgħel il-fanal ta' quddiem il-Madonna, u barra dan, ma' tul il-jum, kull darba li kienet tgħaddi minn quddiem dik ix-xbieha ta' Omm Alla, dik iż-żagħżugħa kienet tieqaf u ssellem bil-qima kollha.

Hekk Lieni kibret u saret xbejba tbiegħ is-saħħa u tgħaxxaq bi ġmielha, miġbura fir-razzett tal-barba tagħha, mehdija fix-xogħol tar-raba', b'qalbha safja minn kull qerq u b'moħħa ħieles minn kull frugħa tal-ħajja.

***

Imbagħad bdiet il-gwerra u l-qasam tal-barba ta' Lieni ħaduh is-suldati biex waqqfu fih batterija tal-kanuni kontra l-ajruplani.

Lieni li kienet imdorrija taħdem minn tlugħ sa għab ix-xemx, iddejqet ma tagħmel xejn u biex tgħin lil barbitha li issa safa mingħajr feles raba' kif ukoll biex ma tibqax titlajja, marret daħlet man-nies il-Belt.

Il-ħajja tal-belt, kollha għaġla u kollha frugħa, kienet ħajja ġdida għal Lieni; dik it-tfajla tar-raba' għal-ewwel tħawdet u nfixlet b'dak it-tlellix u l-għagħa u l-wiri ta' ħaġa b'oħra li sabet il-Belt; hi ma kinetx taf iġġib ruħha bl-irqaqat kif jitlob id-dmir ta' seftura, l-imġiba tagħha kienet daqxejn għafsija, titgerrex malajr u tinfixel għal kull xejn. Is-sinjuri li daħlet magħhom Lieni, kienu nies jagħmluha tajjeb u għonja; jafhom kulħadd u kienu jridu li s-sefturi jżommu ruħhom sewwa kif għandhom ikunu.

Lieni mliet rasha meta ġagħluha twarrab il-għonnella u libbsuha libsa qasira sewda b'fardal abjad illamtat u iebes qisu kartun, qegħedulha kappun abjad f'rasha u xeddulha żarbun bit-takkun għoli f'riġlejha, iżda mbagħad bejn li kellha ħajra biex titgħallem u bejn li ma ridetx titlef il-post imħallas tajjeb, hija meddet għonqha biex titħarreġ u tidra jġġib ruħha bħan-nies tal-belt; bdiet tersaq lejn il-mera, tieħu ħsieb xagħarha, tinqeda bil-fwieħa u tagħmel it-terra f'wiċċha, imbagħad għamlet ħabiba mal-ħajjata u bdiet tħabbel moħħa fuq il-moda, saret taf titkellem bħan-nies tal-belt u kultant kienet iżżellaq xi waħda bl-Ingliż; fuq kollox Lieni bdiet tagħmilha ma' qaddejja oħra u, dak li hu agħar, toqgħod għal li jgħidulha.

Għall-ewwel dik it-tfajla ta' qalb ħorra kienet tħossha tistħi minna nfisha u ruħha kienet tniggiżha għal dik il-frugħa, iżda hi kienet isserraħ il moħħha billi taħseb li dak kien għall-aħjar tagħha. Wara dan, lil Lieni beda jiġiha ħelu tilbes sabiħ u tiżżejjen u toħroġ ma' sħabha timxi fit-toroq u n-nies iħarsu lejha donnhom jitgħaxxqu bi ġmielha u aktar ma tara ruħha tingħoġob aktar dik it-tfajla bdiet tieħu rasha u taħli żmien fiċ-ċajt; intilfet wara t-tlellix u ttajjret wara l-ilbies.

Fi ftit xhur li damet il-Belt dik it-tfajlan bidlet bħal-lejl minnhar u kieku raha xi ħadd mir-raħal ma kienx jagħrafha; madankollu hija kienet tagħmel minn kollox biex tinsa t-tifkiriet ta' tfulitha, mellet il-għonnella, ma baqgħetx tmur tara l-barbitha u bdiet taħrab in-nies tar-raħal u tfittex il-ħbubija ta' dawk ta' l-ibliet, f'lok Lieni bdiet tissejjaħ Helen u flok "Saħħa!" bdiet tgħid "Cherrio!", u biex ma tibqax lura hija qatgħet xagħarha u mewwġitu u nnukklatu għand il-parrukkier, żebgħat difrejha, sewwiet ix-xagħar ta' għajnejha, ħammret xuftejha u lewwnet ħaddejha.

Helen ħalliet minn seftura u daħlet f'ħanut tal-modi, biex wara x-xogħol ikollha rajha f'idejha u tkun tista' tmur fejn trid u tagħmilha ma' min trid; u ħbieb ma kinux jonqsuha, l-aktar fost iż-żgħażagħ li kienu mtajjrin għal warajha; hija kienet toħla għal ħmerijiet li kienu jsefsfulha f'widnejha ħafna ġuventur moħħhom fuq il-werqa u ġralha bħal wied għan-niżla aktar ma tiġġerra aktar tintelaq; insiet il niesha, insiet il-ġibdiet ta' żgħuritha, għamiet wara l-frugħa u nkarmet għal hejm ta' bla siwi.

Helen rabtet qalbha mal-Belt u anqas meta ġew il Ġermaniżi u ħallew warajhom ħerba li tbikki ma ċċaqalqet minn hemm; ħafna min-nies tal-Belt ħarġu joqogħdu f'irħula, iżda hi ġarret sodda fil-mina tal-ferrovija u bdiet tmur torqod għal-kenn hemm ġew, u aktar ma tbattlet il-Belt, Helen aktar sabet ruħha tajjeb għax anqas nies kien baqa' li jerfgħulha salibha.

Dik il-ħabta Helen bdiet tagħmilha mas suldati Ngliżi li l-Belt kienet miżgħuda bihom. Huma kienu jmorru jistennewha toħroġ mil-ħanut u mbagħad jeħduha għat-tè jew għat-talkie, jew għaż-żfin u hekk kull fil-għaxija, mitlufa f'sakra ta' hena u tgawdija, kienet tinsa l-hemm tal-ħajja u l-għawġ tal-gwerra u tati ruħha għax-xalar u tintilef fiċ-ċajt, fid-daħk u fit-tbahrid.

*
* *

Lejla waħda wara li damet ħafna tiċċaċċra ma' ħbiebha, Helen kienet sejra tinġabar biex torqod fil-mina tal-vapur u kellha magħha biex iwassluha tliet Artellieri Ngliżi; malli ħarġu

minn fejn kienu jiżfnu, daqq *air raid* u kulħadd raġa' daħal ġewwa.

Dak il-ħbit mil-ajru ma damx wisq, instama' ftit sparar u nħassu xi bombi jaqgħu, iżda ma kienx hemm biża' kbir u kif kienu fil-ħanut it-tliet Artillieri, biex ma jibqgħux ma jagħmlu xejn, xorbu xi erba' grokkijiet sewwa, hekk li meta ngħatat l-aħbar li l-ajruplani tal-għadu kienu għaddew, dawk it-tliet Ingliżi ħarġu mlaħalħin u mċaqalqin. Helen riedet teħles minnhom, iżda huma ma ridux jitilquha u kellha titqanna bihom sakem iwassluha sal-mina fejn kienet torqod.

Huma u sejrin, is-suldati bil-għajjat u d-daħk tagħhom qajjmu t-triq mnejn għaddew; wieħed minnhom kien meħud sewwa bix-xorb u beda jixxengel minn ħajt għal ieħor; meta ġew f'salib it-toroq lemħu fid-dawl ta' qamar, bħal flixkun *termos* mixħut fl art; dak li kien fis-sakra malli rah għajjat: "Min irid flixkun għal mishun tal-ponċijiet !" u bla ma qiesha darbtejn mar u tah daqqa ta' sieq.

Mad-daqqa ta' sieq dik il-balla taħt għamla ta' flixkun splodiet; is-suldat tar u waqa' mtertaq u sħabu ndarbu bl-ikraħ. Helen ħasset nigża ta' ħruq kbir f'ġenbha, werżqet b'uġigħ liema bħalu u minnufih instabtet ma' l-art mitlufa minn sensiha u magħrgħra f'għadira demm.

It-Tabib ta' l-isptar fejn ħadu l-Helen, malli raha qarras wiċċu, kemmex xuftejh u ċaqlaq rasu, imbagħad dar lejn l-istudenti li kienu ma' dwaru u qalilhom: "Daħlitilha laqxa ta' balla fil-pulmun; ikollna noperawha biex inneħħiulha din il-laqxa, iżda l-aktar li nibża' minn xi tinġiża fil-pulmun u d-deni li jista jiġi wara."

Lil Helen qalgħulha l-farka tal-azzar minn ġewwa l-pulmun, imma, kif kien baża' t-Tabib, wara tliet ijiem qabditha tkexkixa ta' bard qawwi, snienha bdew iċekċku, talagħlha d-deni, wiċċha tfawwar u ħasset dwejjaq tal-biża', għajnejha ħmaru u nkisru u rasha riedet tinqasam, imbagħad ħasset uġigħ kbir man-nifs u ma setgħatx titqalleb.

Dik it-tfajla, li ftit qabel kienet tgħaxxaq bi ġmielha, issa kienet iġġib ħasra lil kull min jaraha: f'jumejn inxtorbot u tbielet, wiċċha nsibek, għajnejha ntfew, xufftejha jirtogħdu, riġlejha u idejha merħijin b'telqa tal-mewt u n-nifs teqel; imbagħad bdiet tintilef u thewden. Wara dan, il-marida qalbet għal agħar u t-tabib wissa lil-infirmieri biex ma jħalluhiex weħidha.

Darba bil-lejl, meta kienet waslet fl-aħħar, lil Helen tatha taqliba kerha, naqasha n-nifs, wiċċha tfawwar, għaraq kiesaħ

xaqq fuq moħħa u bdiet tokrob u tħewden; is-Soru tal-għassa resqet maġenb is-sodda tal-marida, sqietha mgħarfa duwa, żegħlet biha, mesħetilha l-għaraq minn fuq ġbinha, mellsetilha xagħarha u daret biha mill-aħjar li setgħet, imbagħad biex tagħmlilha l-ħila qaltilha f'widintha :-

"Binti, taqtax qalbek, itlob lil Madonna tgħinek."

Għal dawk il-kelmiet Helen f'daqqa waħda reġgħat ġiet f'sensiha, wiċċha ħa d-dawl, għajnejha xegħlu, tbissima ta' hena feġġet fuq xufftejha u tqanqila ta' faraġ u ta' serħ donnha ġriet ma' ġisimha kollu; refgħet bil-qajla idha fuq moħħha donnha ftakret fil-ġrajja ta' tfulitha u minnufih xuftejha bdew jirtogħodu u d-dmugħ beda jġelben minn għajnejha imbagħad bexxqet fommha u lissnet talba maqlugħa minn qiegħ qalbha:-

"Madonna tan-Niċċa tar-raħal tagħna, għaxqa ta' tfuliti! aħfirli għax tbiegħedt minnek, erġa' ressaqni lejk, farraġli l-qalbi bħal fl-imgħoddi bit-tbissima ħelwa ta' fommok u iġborni miegħek!"

Iżda kien għadu ma wasalx iż-żmien biex il-Madonna tiġbor magħha l dik it-tfajla sogħbiena. Wara dik it-taqliba Helen intelqet f'nagħsa ħelwa li serrħitha ħjietha u wettqitha m'hux ftit; baqgħet rieqda l-lejl kollu u filgħodu meta stenbħet kulħadd stagħġeb fuq kif dik il-marida stejqnet u għaddiet għall-aħjar hekk malajr.

Meta t-tabib mar jagħmel iż-żjara u sab lil Helen hekk tajba, qal: "Għaddietha l-kriżi," iżda hi waħħlet f'moħħha li l-Madonna riedet tkun biex ħelsitha mil-mewt u meta fieqet u ħalliet l-isptar ħarġet minn hemm bħala Lieni tar-raħal u miftuma minn kull ġibda għal-ħajja fiergħa tal-ibliet, baqgħet sejra lejn il-qasam ta' barbitha, ġabret ħodon ward tax-xagħri u bħal fl-imgħoddi, marret qegħeditu f'riġlejn il-Madonna tan-Niċċa.

ĠUŻÈ GALEA.